

Ј.З.У. Центар за јавно здравје-Скопје

Република Македонија

**ИЗВЕШТАЈ ЗА ЗДРАВЈЕТО НА
НАСЕЛЕНИЕТО ОД СКОПСКИОТ РЕГИОН
ЗА 2015 ГОДИНА**

Скопје, октомври 2016 година

**Ј.З.У. Центар за јавно здравје Скопје
Република Македонија**

**ИЗВЕШТАЈ ЗА ЗДРАВЈЕТО НА
НАСЕЛЕНИЕТО ОД СКОПСКИОТ
РЕГИОН ЗА 2015 ГОДИНА**

Скопје, 2016 година

Република Македонија
Ј.З.У. Центар за јавно здравје Скопје

Директор: д-р спец. Shemsi Musa

Раководител на Одделението:
прим. д-р сци. Весна Спирова

Уредник и автор:
д-р сци. м-р Валентина Симоновска

Обработка на податоците:
Одделение за социјална медицина

Информатичка обработка:
ИНФО СОФТ ИНГ
дипл. инг. Нијази Абдији

Содржина

Резиме

Вовед	1
1. Витални карактеристики	5
2. Здравјето на децата и младите	11
2.1. Деца од предучилишна возраст	12
2.2. Деца од училишна возраст	18
3. Здравје на возрасни лица.	26
4. Здравјето на целото население од Скопскиот регион	33
5. Заклучок	36
Литература	38

Резиме

Извештајот за здравствената состојба на населението од Скопскиот регион за 2015 година е направен во согласност со Националната годишна програма за јавно здравје во Р. Македонија за 2016 година. Документот се базира на анализа на избрани показатели за здравствената состојба на граѓаните на Скопскиот регион во 2015 година: демографски, социо-економски, показатели на морбидитет и морталитет.

Извори на податоци за анализа на здравствениот статус на граѓаните на Скопскиот регион се официјални податоци на демографска и здравствена статистика за Скопскиот регион од:

- Мат СТАТ базата на Државниот завод за статистика на Р. Македонија
- Индивидуални извештаи за хоспитализација – Центар за јавно здравје-Скопје
- Збирни извештаи од амбулантно-поликлиничката здравствена заштита - Центар за јавно здравје-Скопје
- Индивидуални пријави за раѓања и абортуси – Центар за јавно здравје-Скопје
- Индивидуални пријави за хроничните незаразни болести – Центар за јавно здравје-Скопје
- Публикации за регионален развој на Р. Македонија – Влада на Р. Македонија

Со цел да се потенцираат водечките причини за болест и смрт, опфатено е целото население на Скопскиот регион класифицирано во четири возрасни групи (деца на возраст од 0 до 6 години; млади од 7 до 19 години; возрасно население од 20 до 59 години и старо население, постари од 60 години), и структурирано според полот, со посебен интерес за женското население на возраст над 15 години.

Во прилог на овој Извештај како документирана основа се вклучени сет табели кои ги содржат сите релевантни информации за состојбата на здравјето на населението на Скопскиот регион и користењето на здравствените услуги, како на ниво на примарна здравствена заштита, така и на секундарна и терциерна здравствена заштита.

Вовед

Според најновите откритија и согледувања на Светската здравствена организација, **здравјето** е сеопфатен и динамичен систем кој е во можност да се прилагоди на сите влијанија од околината и им овозможува на поединците и заедниците да ги извршуваат сите биолошки, социјални и професионални функции, како и со можност да спречи болест, исцрпеност и прерана смрт. Затоа оваа современа определба го дефинира здравјето како општа вредност и суштински ресурс за продуктивноста и квалитетот на животот на секој поединец и на заедницата како целина. Здравјето, според оваа дефиниција, е динамичка рамнотежа на физичкиот, менталниот, емоционалниот и духовниот живот, личните и социјалните елементи, што резултира во способност да се обезбеди континуирана функција и адаптација на околината.

Здравјето е повеќедимензионален, комплексен и апстрактен поим, па затоа не е лесно да се измери. Бидејќи здравјето вклучува голем број на физички, ментални и општествени феномени, не постои ниту еден единствен мерен инструмент кој сам по себе ќе ги вклучи сите димензии кои до денес се препознаени.

Евалуација (мерење) на здравствената состојба на населението е постапка која дава можност да се согледа и разбере здравјето на целото население или поедини негови групи врз основа на прифатени индикатори (показатели) (2). При мерење на здравствената состојба на населението постојат потешкотии во дефинирање на функционалната граница помеѓу здравје и болест и тешкотии во дефинирање на болест, поточно разграничување на субјективните / објективните наоди.

Основните цели на мерењето на здравствената состојба се: утврдување на основните карактеристики на здравствената состојба на населението во целина или на поедини негови групации, издвојување на приоритетните здравствени проблеми, овозможување на компарација на здравствената состојба на населението на различни подрачја или промена на здравствените карактеристики во тек на одреден временски период, утврдување на основи за донесување на програмски задачи во ситемот на здравствена заштита, проценка на обемот и квалитетот на здравствената заштита и нејзиното влијание на здравјето, креирање на здравствената политика, обезбедување на релевантни податоци кои се неопходни за потребите на научно-истражувачката дејност.

Индикаторите за мерење на здравствената состојба се делат на: демографски и социоекономски, здравствени индикатори (индикатори на морталитет, морбидитет, инвалидитет и др.), животен стил, животна средина, ресурси во здравствената заштита, искористеност на здравствените капацитети и цена на услугите.

Извори на податоци за мерење на здравствената состојба се: резултати од пописот на населението, регистри на витални настани, регистри на поедини болести, податоци од рутинската статистика (документација, евиденција и известувања од здравствените служби), резултати од епидемиолошкиот надзор,

показатели од Фондот за здравствено осигурување, резултати од научно истражувачката дејност.

Базата на податоци на СЗО “Здравје за сите” обезбедува лесен и брз пристап до широка рамка на здравствени статистички индикатори за државите членки на регионот на СЗО за Европа. Базата на податоци е корисен инструмент за меѓународна споредба и за увид во здравствената состојба и трендовите во државите.

Цел

Целта на овој Извештај е анализа на здравјето на населението на Скопскиот регион во 2015 година, со што ќе се обезбеди стручна и аналитичка документација врз основа на анализираниите здравствени податоци за жителите на Скопскиот регион, кој претставува основа за планирање на содржината и обемот на мерките за здравствена заштита на територијата на Скопскиот регион. Претпоставката е дека, врз основа на расположливите средства и планирани капацитети на здравствените услуги, а имајќи ги предвид здравствените индикатори наведени во оваа анализа, ќе се придонесе за подобра организација на здравствените услуги и обезбедување на потребниот персонал, опремата и целокупното финансирање на здравствените услуги. Во оваа смисла, анализата го вклучува вкупниот број на жители на Скопскиот регион, кој користи здравствена заштита во 2015 година, со оглед на структурата по возраст, пол и ранливост, во однос на приоритети во обезбедувањето на здравствените услуги на сите нивоа на здравствената заштита.

Во прилог на карактеристиките на Скопскиот регион, кои се однесуваат на здравјето на жителите на овој регион, пред сè водечките болести и водечките причини за смрт, како и основните информации за бројот и структурата на населението во Скопскиот регион, постојат и други показатели кои на директен или индиректен начин влијаат на здравјето и ги утврдуваат потребите на граѓаните за здравствена заштита. Овие показатели се однесуваат на демографските, виталните и општествените промени, појавата на водечките причини за морбидитет и морталитет, користење на здравствена заштита и здравствените услуги, развој на здравствените установи и потенцијал, влијанието на факторите на ризик врз здравјето на населението, развојот на компликации во текот на болеста и појава на времена и трајна инвалидност.

Според официјалните податоци од Пописот во 2002 година во Скопскиот регион живееле 578,144 жители, додека според проценката на Државниот завод за статистика во 2015 година во Скопскиот регион живееле 620,913 жители, од кои 305,854 мажи (49,3%) и 315,059 жени (50,7%). Работоспособното население брои 490,609 жители, од кои 40,4% имаат стапка на вработеност и 25,7% стапка на невработеност. Деца и млади на возраст од 0 до 14 години има 18.2%, додека постари од 65 и повеќе години има 12.9%. Процентот на старосната зависност изнесува 45.1%.

Според Фондот за здравствено осигурување на РМ (ФЗОМ) (Годишен извештај 2015), медицинските потреби на населението во Скопскиот регион заради користење на примарната здравствена заштита (ПЗЗ) се вршат преку избор на лекар во дејностите: општа медицина, гинекологија и општа стоматологија. Врз основа на овие податоци од ФЗОМ, 611,858 жители од Скопскиот регион имаат здравствено осигурување, односно 9,055 лица не се осигурани (1.5%).

Споредувајќи ги со бројот на осигуреници, на секои 10 илјади осигуреници склучени се 6.04 договори во ПЗЗ – општа медицина во Република Македонија, а во Скопскиот регион 5.03 договори. Најголем број општи матични лекари има во Скопскиот регион, или вкупно 487 лекари. Споредувајќи ги со бројот на осигуреници, на секои 10 илјади осигуреници склучени се 5.72 договори во ПЗЗ – стоматологија во Република Македонија. Во однос на склучените договори со избрани стоматолози по региони, во Република Македонија, најголем број договори се склучени во Скопскиот регион - 260 договори, што претставува 26% од вкупно склучените договори во ПЗЗ – стоматологија. Во Скопскиот регион склучени се 4.14 договори на секои 10 илјади осигуреници - во ПЗЗ стоматологија. Иако во Скопскиот регион бројот на стоматолози е најголем, забележителен е најмал број лекари на 1000 осигуреници. Во однос на склучените договори со избрани гинеколози по региони, во Република Македонија, најголем број договори се склучени во Скопскиот регион - 44 договори, што претставува 34% од вкупно склучените договори во ПЗЗ - гинекологија. Споредувајќи ги со бројот на осигуреници, на секои 10 илјади осигуреници склучени се 1.41 договори во ПЗЗ – гинекологија во РМ; во Скопскиот регион 1.37 на секои 10 илјади осигуреници. Вкупниот број матични гинеколози и број на лекари на 1000 осигуреници во Скопскиот регион за 2015 година изнесува 47.

Работењето на **превентивна здравствена заштита и итната медицинска помош** во здравствените домови и начинот на фактурирање на овие услуги е преку вредноста на примарниот пакет на услуги по тим за секоја дејност посебно. Во 2015 година за сите услуги од оваа област, ФЗОМ обезбедил 1.3 милијарди денари на годишно ниво.

Зголемување на вкупниот обем на потреби за 2015 година се јавува и поради зголемување на населението на Скопскиот регион поради миграциски процеси (доселени од други држави – 1.773, отселени во други држави - 73), или се поповолни индикаторите на природен прираст (живородени - 8.043, умрени – 5.829, природен прираст – 2.214).

Зголемувањето на здравствените потреби е поврзано и со зголемување на животниот век. Податоците покажуваат дека жените живеат 3.9 години подолго од мажите, т.е 77.4 години, а мажите 73.5 години. Просечна возраст за жителите на Скопскиот регион изнесува 38 години за 2015 година, што во областа на третман и рехабилитација на хронични болести на срцето и крвните садови, малигни болести, болести на нервниот систем и сетилата за вид и слух, синдроми на деменција и депресивен синдром, ментални заболувања, повреди и насилни причини за смрт, во голема мера се одразува на степенот на користење на здравствената заштита.

Постои зголемена потреба во областа на промоција на здравјето, контрола и заштита од факторите на ризик за развој на млади лица до 19 години и до 26 години како носители на севкупниот работоспособен национален потенцијал.

Зголемени потреби во областа на репродуктивното здравје на граѓаните како резултат на сеуште загрозената проста репродукција во Скопскиот регион, се должи на намалување на раѓањата и просечниот број на раѓања по жена и семејство, како и фактот дека жените се одлучуваат да раѓаат подоцна. Според вредноста на тоталната стапка на фертилитет (ТФР) во 2015 година која изнесува 1.49 (живородени деца на една жена), жените во Македонија сè почесто се одлучуваат да раѓаат по 1 или 2 деца. Според возраста на мајката, во 2015 година, најголемо учество, односно 34.5% се живородени деца од мајки на

возраст од 25 до 29 години, а просечната возраст на мајката е 27.0 години при првите раѓања. Учеството на живородените деца во брак изнесува 89.0%, а вон брак 11.0%. Како резултат на одложувањето на стапувањето во брак во повозрасните години во 2015 година, просечната возраст при склучување прв брак е 26.2 години за невестата и 29.0 години за младоженецот за скопскиот регион.

Бројот на разводи во Скопскиот регион е зголемен за 7.4% (608-657 во периодот 2005-2015 година), а забележан е благ пораст на бројот на склучени бракови од 4.5% (3,858 до 4,040) за истиот период.

Смртноста на населението забележува пораст за 19.3% во последните 10 години, стапката на смртност изнесува 8.0 / 1000 жители во 2005 година, додека за 2015 година има вредност од 9.4 / 1000.

Се евидентира намалена стапка на смртност на доенчиња од 14.3 / 1000 за 2005 година на 8.3 / 1000 живородени деца за 2015 година. Исто така, постои намалена стапката на перинаталната смртност и доенечка смртност во првите седум дена од животот на децата за истиот десетгодишен период.

Бројот на вработени во институции кои вршат здравствена дејност во Скопскиот регион (вкупно вработени 13,092 работници, се зголемил за 19.6% повеќе отколку во 2010 година, кога тој број на вработени изнесувал 10,520). Здравствената заштита во Скопскиот регион се спроведувала во вкупно 783 установи – 2 здравствени дома, 31 универзитетска клиника, 6 специјализирани болници, 2 општи болници, 62 аптеки и други установи (Центар за јавно здравје – Скопје).

Структурата на вработените во амбулантно-поликлиничката дејност е: 622 лекари, 377 стоматолози, 608 медицински сестри / техничари, а во болничката дејност 1,078 лекари, 13 стоматолози, 1,680 медицински сестри / техничари и 287 фармацевти во аптекарската дејност, за 2015 година во Скопскиот регион.

Потребата и остварувањето на здравствената заштита на жителите на Скопскиот регион е регулирана со Законот за здравствена заштита и Законот за здравствено осигурување, националните програми и професионалните и методолошки упатства за нивно спроведување, како и со стратешките документи од одредени области на здравствената заштита или за одредени категории од населението.

Забележан е евидентен тренд на пораст на малигните болести кај децата на возраст од 0-6 години (амбулантно-поликлинички морбидитет од 2003-2015 година.) за 96.4%, а во структурата на заболените, овие заболувања чинат 0.11% за 2015 година.

Исто така, забележан е тренд на пораст на повреди кај децата на возраст од 7-19 години за 48% од 2003-2015 година, со стапка на морбидитет од 49.72/1000 жители.

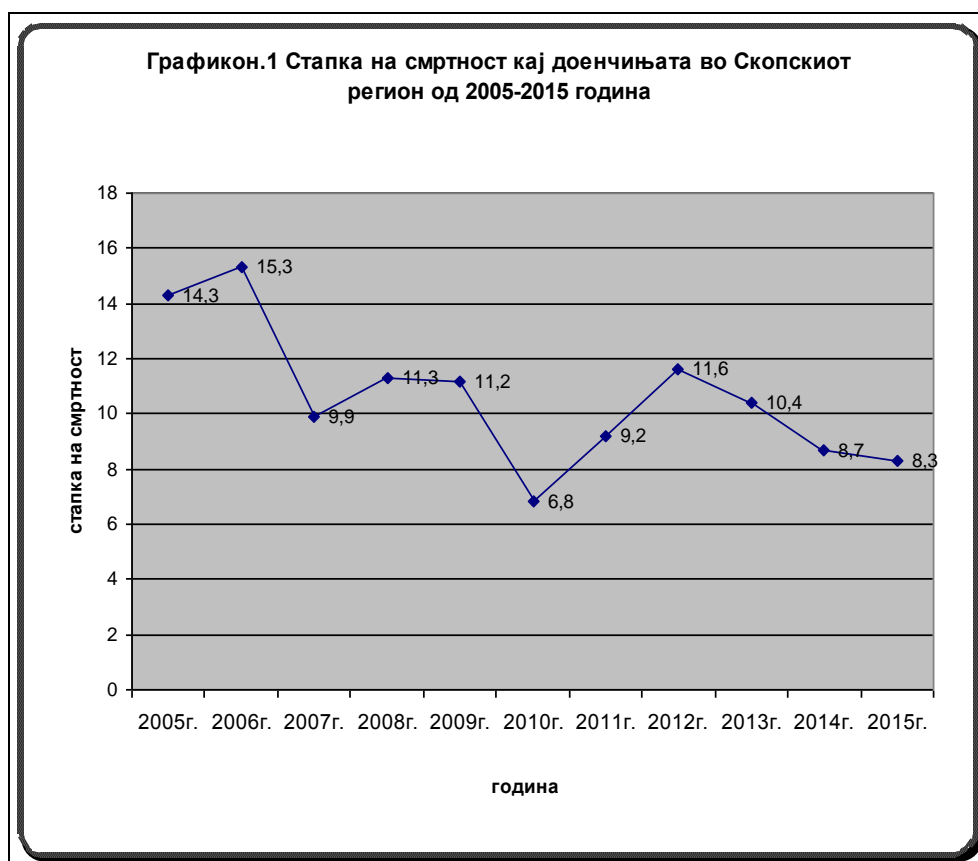
Според податоците на амбулантскиот морбидитет, постои зголемување на стапките на морбидитет за болестите на циркулаторниот систем за повеќе од 79.8% кај возрасните во периодот од 2003 до 2015 година.

Кај групата на граѓани на возраст од 60 и повеќе години најчестите причини за смрт биле болестите на циркулаторниот систем, додека на второ место се наоѓаат малигните болести.

1. Витални карактеристики

Ова поглавје на Извештајот содржи показатели од витално значење за населението на Скопскиот регион и тоа: наталитет, општаа стапка на морталитет и природен прираст во периодот од 2005 до 2015 година. Податоците за виталните настани се пресметуваат како важни индикатори за мерење на здравјето, особено кога станува збор за морталитетот (општи и специфични стапки на смртност). Од стапката на смртност според возраст: анализирани се стапката на смртност на доенчиња, стапката на смртност на деца на возраст под 5 години и од 1 – 4 годишна возраст, стапка на смртност во првите седум дена од животот и неонатален морталитет (стапка на смртност во првиот месец од животот).

Намалување на смртноста кај децата е еден од водечките предизвици за сите земји, и следењето на овој индикатор е од големо значење и за нашиот регион. Смртноста кај доенчињата и смртноста на децата под 5-годишна возраст и деца од 1-4 годишна возраст пресметана на 1000 живородени деца има за цел споредба со вредностите дадени во Милениумските развојни цели во Република Македонија.

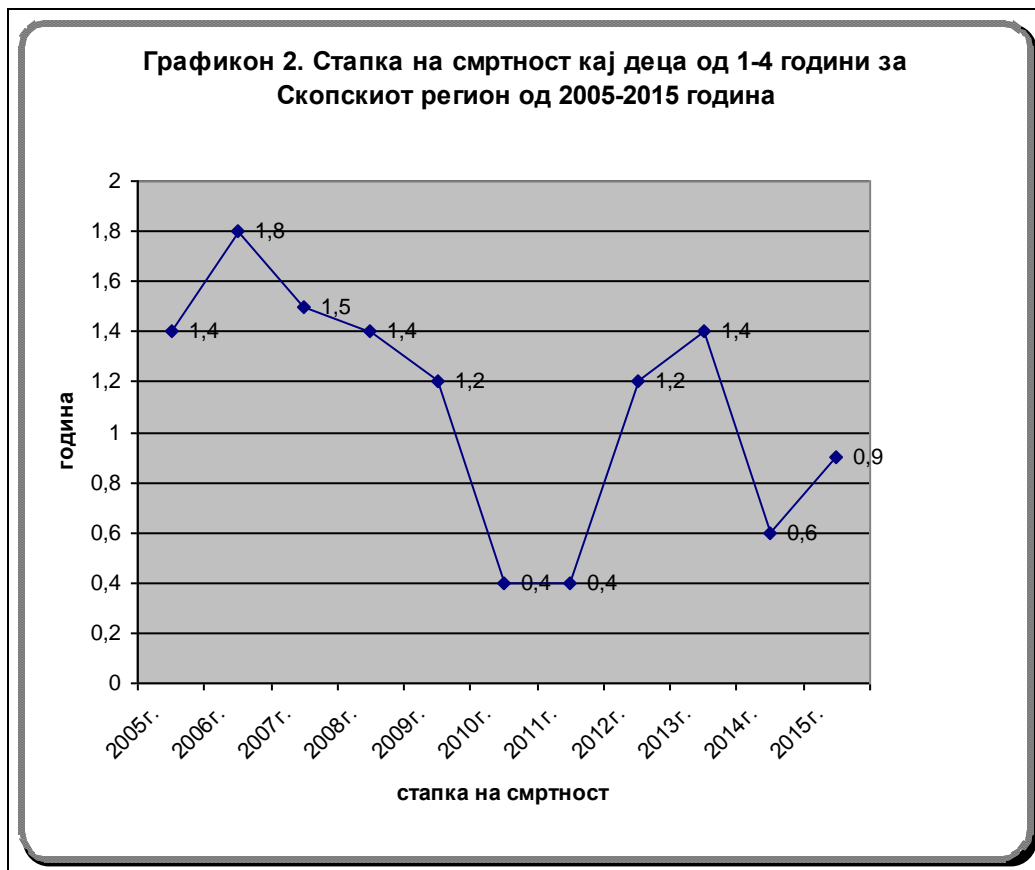

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Стапката на смртност на денчињата во Скопскиот регион, во периодот од 2005 до 2015 година, продолжува со намалување кое започнало на почетокот на последната деценија на минатиот век. Во 2015 година, таа изнесува 8.3 / 1000

живородени, и оваа стапка има пониска вредност во споредба со истата од 2005 година (14.3 / 1000).

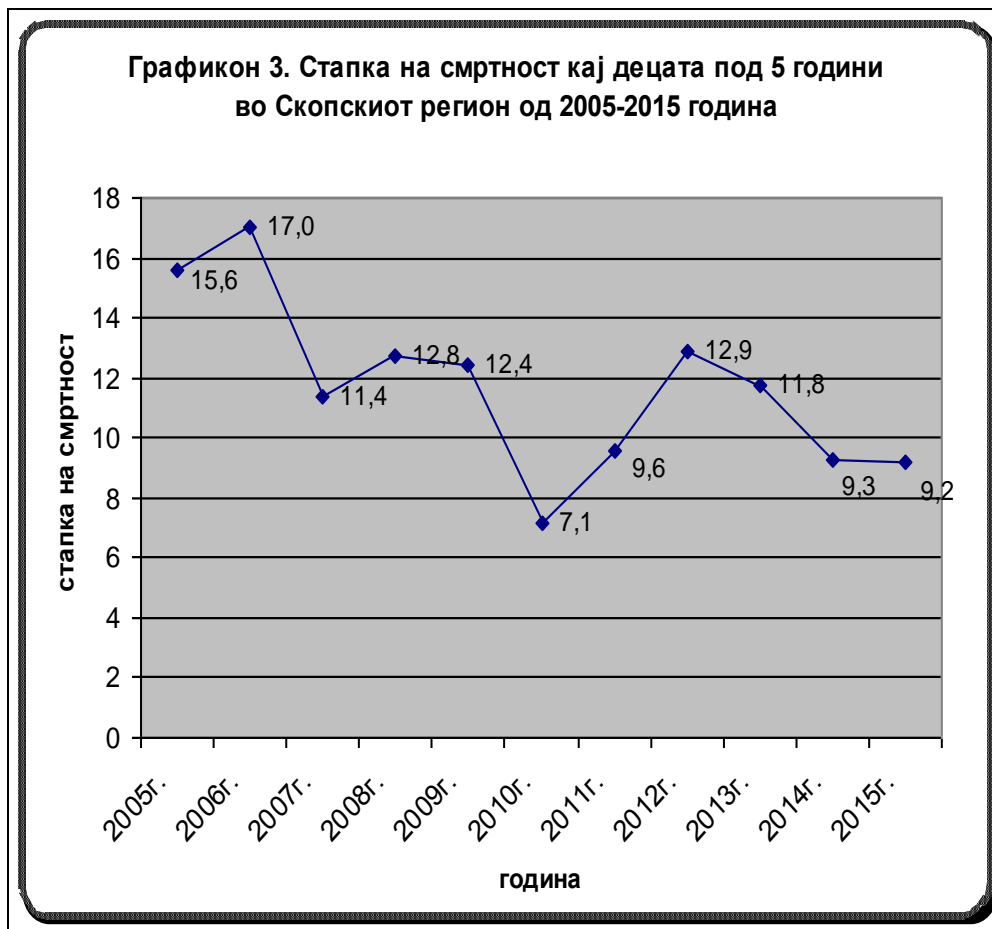
Стапката на смртност на деца под 5-годишна возраст, како и бројот на смртни случаи на деца од раѓање до четвртата година на 1,000 живородени деца, е намален во периодот на известување, од 1.4 / 1000 во 2005 година на 0.9/ 1000 во 2015 година (Графикон 2).

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Стапката на смртност на деца под 5-годишна возраст е намалена во периодот на известувањето и се движи од 15.6 / 1000 живородени во 2005 година до 9.2 / 1000 во 2015 година (Графикон 3).

Ако може да се очекува досегашниот тренд на опаѓање на овој индикатор во Скопскиот регион и во наредниот период Скопскиот регион ќе биде поблиску кон вредностите на стапката на смртност на деца под 5 години во согласност со целите на Националната Милениумските развојни цели на 2015 година.

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Стапката на доенечката смртност во првите седум дена од животот пораснала од 55.8% во 2005 година до 58.2% во 2015 година. Сепак, кога се гледа во проценти на умрени доенчиња според возраста (Табела 1.), очигледно е дека од 50 - 100 новороденчиња умираат во првите седум дена и го задржуваат процентниот удел од 50% во вкупно умрени доенчиња. Овие податоци го потврдуваат фактот дека повеќе од половина од бебињата умираат во рана возраст, обично во првите 24 часа, што укажува на можно несакани ефекти во текот на бременоста кои се закануваат на опстанокот на фетусот. Од вкупниот број смртни случаи во првата година од животот, 82% биле во првиот месец од животот (неонатален морталитет). Овој возрасен интервал опфаќа период од 0-6 дена со 58% и 7-29 дена со 24% од умрени новороденчиња.

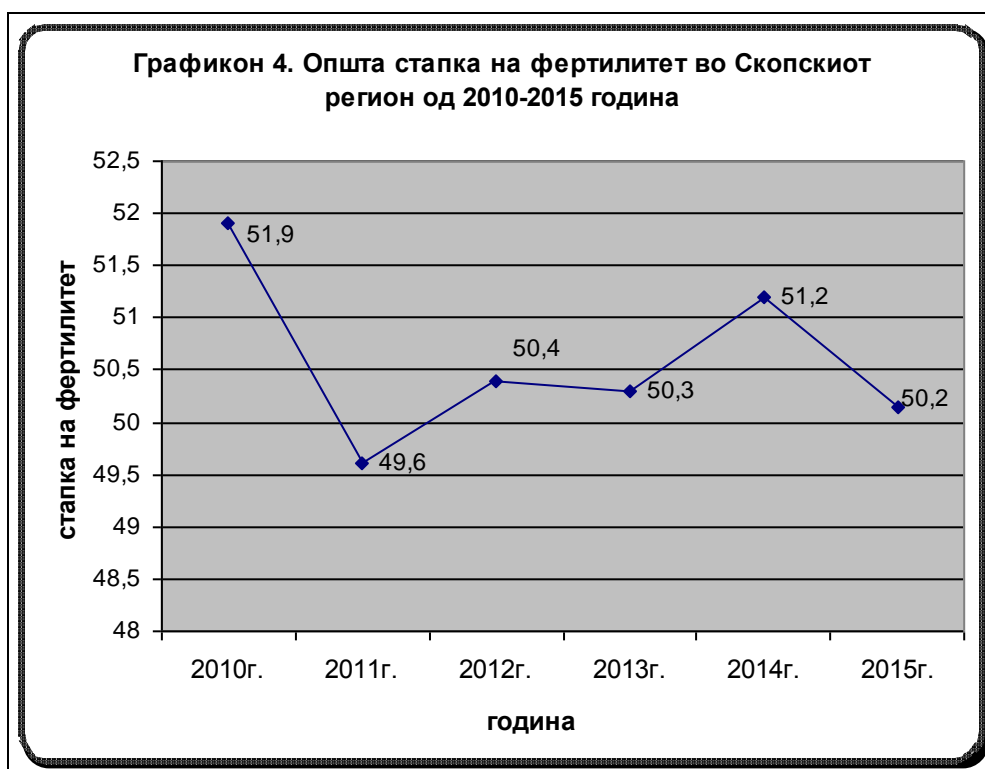
Табела 1. Умрени доенчиња според возраст во Скопскиот регион од 2005-2015 година

година	вкупно умрени доенчиња	умрени доенчиња според возраст					
		0-6 дена		7-29 дена		28-11 месеци	
		број	%	број	%	број	%
2005г.	104	58	55,8	23	22,1	23	22,1
2006г.	114	62	54,4	23	20,2	29	25,4
2007г.	73	47	64,4	13	17,8	13	17,8
2008г.	86	45	52,3	25	29,1	16	18,6
2009г.	88	54	61,4	20	22,7	14	15,9
2010г.	55	34	61,8	6	10,9	15	27,3
2011г.	72	28	38,9	16	22,2	28	38,9
2012г.	93	38	40,9	37	39,8	18	19,4
2013г.	84	55	65,5	14	16,7	15	17,9
2014г.	71	36	50,7	18	25,4	17	23,9
2015г.	67	39	58,2	16	23,9	12	17,9

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Неонаталната смртност, смртноста на новороденчињата (на возраст од раѓање до возраст од 29 дена од животот), во периодот 2005-2015 година покажува тренд на одржување од 23%. Во периодот од 2005 до 2015 година постои тренд на намалување на стапката на смртност на доенчиња (на возраст од раѓање до возраст од 11 месеци) од 7.0 /1,000 на 6.8 / 1,000 живородени.

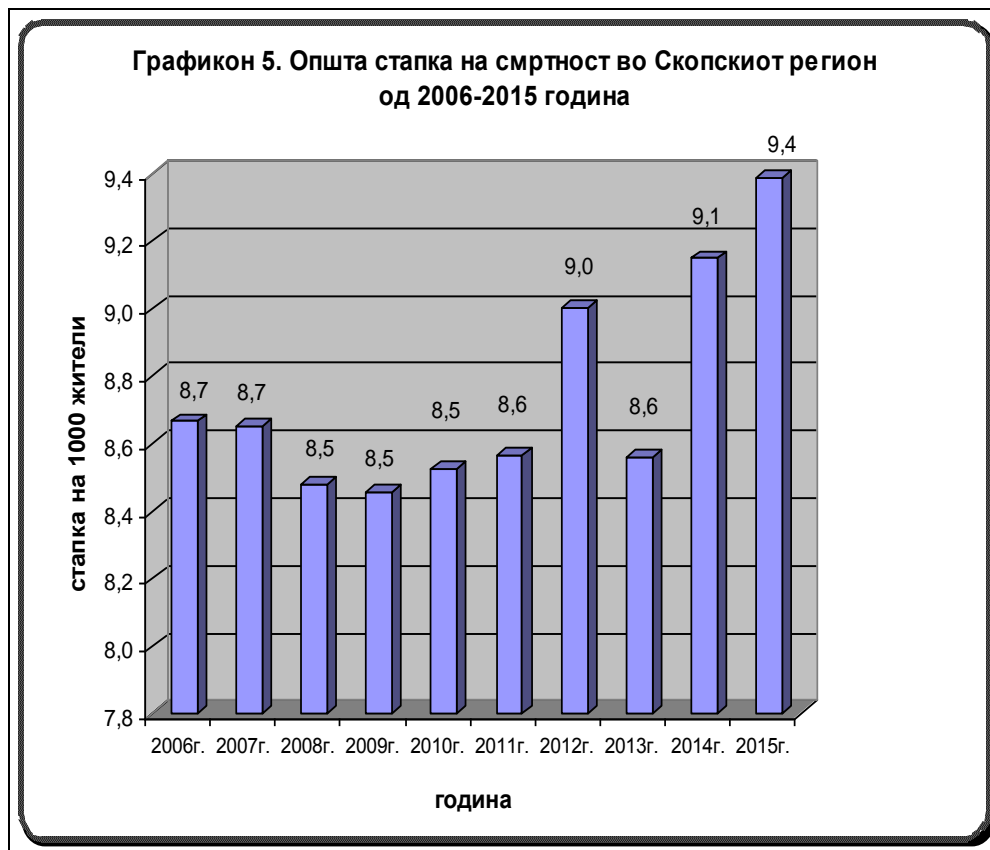
Општата стапка на фертилитет, која го претставува односот меѓу вкупниот број на живородени деца и бројот на женска популација во репродуктивен период (15-49 години) во Скопскиот регион има опаѓачки тренд. Во 2015 година била 50.2/ 1,000 во однос на 2010 година, како базична година на разгледување кога изнесувала 51.9 / 1,000 (Графикон 4).

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Вкупната смртност, односно општата стапка на морталитет во Скопскиот регион покажува пораст од 8.7/ 1,000 во 2006 година на 9.4 / 1,000 во 2015 година (Графикон 5).

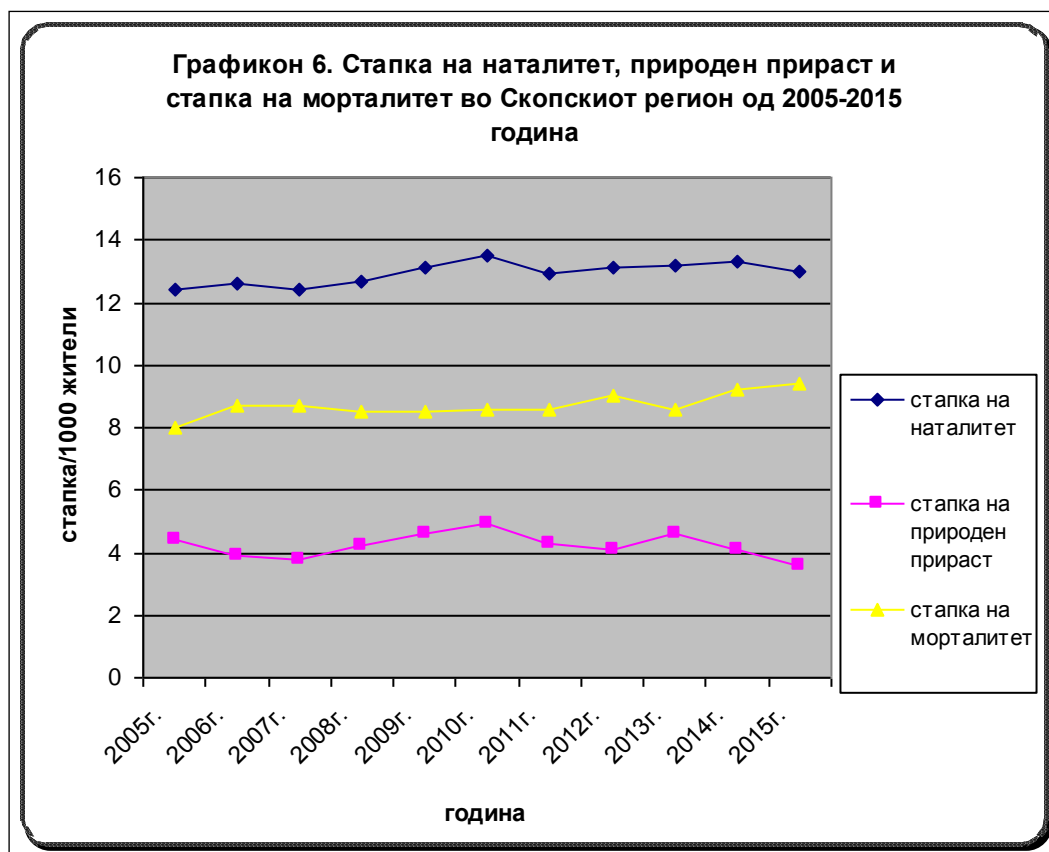
Според Државниот завод за статистика, во Република Македонија, стапката на смртност во 2015 година е 9.9 / 1,000 жители, а во Скопскиот регион во истата година, стапката на смртност на населението е 9.4 / 1,000 жители.

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Стапката на наталитет во Скопскиот регион покажува тенденција да се зголеми, од 12.4/ 1,000 жители во 2005 година, на 13.0/ 1,000 во 2015 година. Во Скопскиот регион, во 2015 година, родени се 8,043 деца, што е за 9.5% повеќе во однос на 2005 година (кога биле родени 7,282 деца). Според Државниот завод за статистика, во Републиката во 2015 година, родени се 22,482 деца, со стапка на наталитет од 11.1/ 1,000 жители.

Природниот прираст (односот на стапката на наталитет и морталитет кај општата популација) во последните десет години на периодот на известувањето покажува неповелен тренд. Со други зборови, стапката на раст на населението во 2015 година е 3.6 / 1,000 жители, додека во 2005 година изнесувала 4.4 / 1,000 (Графикон 6).

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Според Државниот завод за статистика, во Република Македонија во 2015 година, постои намалување на стапката на природен прираст која изнесува 2.0 / 1,000 жители во 2005 година и 1.3 /1,000 во 2015 година.

2.Здравјето на децата и младите

Во согласност со дефиницијата на УНИЦЕФ (Конвенцијата за правата на детето, усвоена од Генералното Собрание на ОН), дете се смета лице кое е во периодот на живот од раѓањето до возраст од 18 години. Како резултат на посебните потреби поврзани со растот и развојот, социјалните карактеристики, потенцијалната изложеност на одредени фактори на ризик и основните принципи на организацијата на здравствената заштита, овој животен период е поделен на два дела:

- Деца од предучилишна возраст (0-6 години)
- Училишна возраст (7-19 години).

Периодот од раѓање до една година возраст на детето (период на доенче) чини посебна група во рамките на популацијата на предучилишното дете. Здравствената состојба на децата на оваа возраст претставува основен

индикатор кој го покажува степенот на развој и организација од областа на здравствените услуги и многу чувствителен показател на здравствената состојба на населението во целина.

Адолесценција, обично се дефинира како возраст од 10 до 19 години, односно периодот кој е премин од детство, и се карактеризира со длабоки промени поврзани со биолошкиот раст, сексуалното, емоционалното, психосоцијалното и когнитивното созревање и со развојот на апстрактното мислење.

2.1. Деца од предучилишна возраст

Во Скопскиот регион, според проценката на населението во 2015 година, имало 53,437 деца на возраст од 0 до 6 години (8.7% од вкупното население), од нив 27,459 момчиња (51.4%) и 25,978 девојчиња (48.6%). Ова е 0.08% повеќе во однос на 2010 година (53,393), и 0.5% повеќе од 2003 година (53,146).

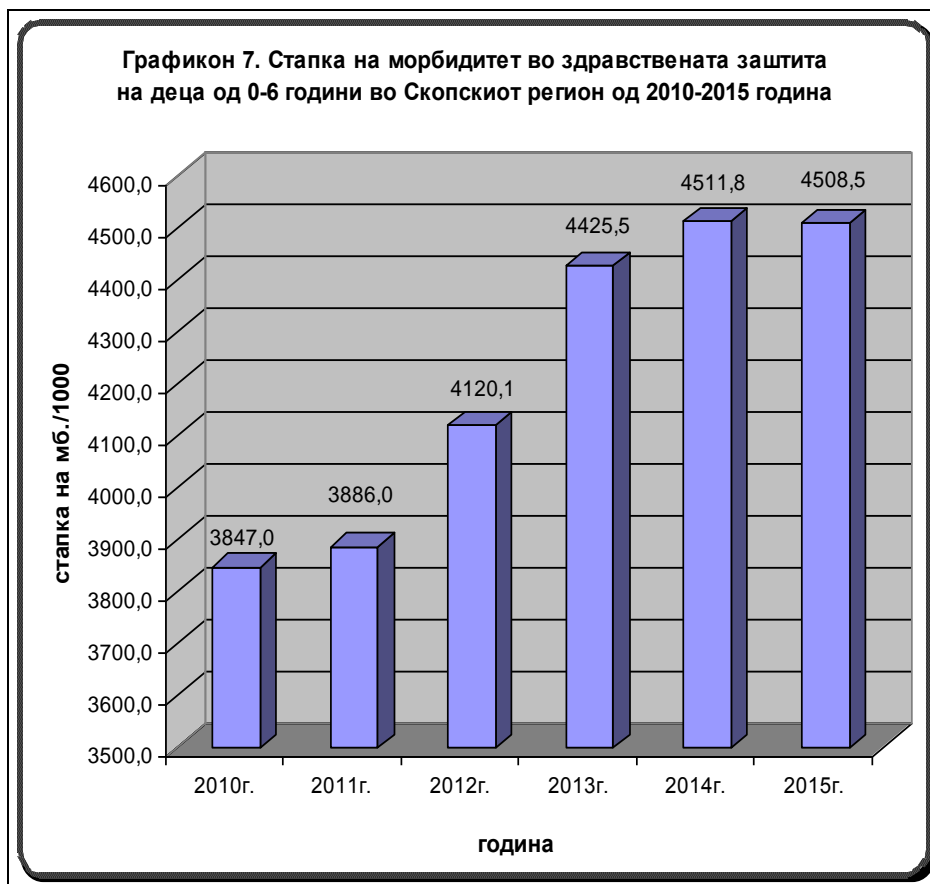
Во поглавјето за здравјето на децата од предучилишна возраст се анализирани: амбулантно - поликлиничкиот морбидитет со вкупен број на заболени, најчести групи на болести и десет најчести заболувања и болничкиот морбидитет за возрастните групи од 0-4 години.

Амбулантно-поликлинички морбидитет на деца на возраст од 0-6 години

Амбулантно-поликлиничките здравствени услуги во здравствената заштита на деца на возраст од 0-6 години во 2015 година регистрирани во Скопскиот регион се вкупно 205,408 случаи на болести и патолошки состојби, со стапка на морбидитет од 4,508.5/1000 деца. Ова значи дека во просек секое дете на оваа возраст заболело 4.5 пати во текот на 2015 година.

Во извештајниот период (2010 до 2015 година) стапката на морбидитет има растечкиот тренд. Поголеми стапки на морбидитет во однос на 2015 година се евидентирани само во една година од испитуваниот период, во 2014 година (Графикон 7).

Во вкупниот амбулантно-поликлинички морбидитет кај децата на возраст од 0-6 години, во 2015 година, десетте водечки групи на болести сочинуваат 95.3% од вкупниот морбидитет (Табела 2).

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Табела 2. Десет најзастапени групи на болести кај децата од 0-6 години во Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Глава на болест по МКБ10	Име на групата на болести	Број	%	Стапка на 1000
I	X	Болести на респираторниот систем	128448	53,31	2403,73
II	XXI	Фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствените служби	36106	14,99	675,67
III	XVIII	Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораториски наоди	16592	6,89	310,50
IV	XII	Болести на кожата и поткожното т-во	10211	4,24	191,08
V	XI	Болести на дигестивниот систем	8577	3,56	160,51
VI	VIII	Болести на увото и мастоидниот израсток	8124	3,37	152,03
VII	VII	Болести на окото и аднексите	7420	3,08	138,86
VIII	III	Болести на крвта и крвотворните органи	5434	2,26	101,69
IX	I	Одредени инфективни и паразитски болести	4825	2,00	90,29
X	IV	Ендокрини, нутритивни и метаболички болести	3937	1,63	73,68

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Болестите на респираторниот систем, како што се очекува, сите овие години го завземаат високото прво место. Треба да се напомене дека стапката на групите

болести: "Фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствената служба" како и "Симптоми, знаци и абнормални клинички и лабораториски наоди" во последните години се наоѓаат во првите три места на ранг листата на заболувања во оваа возраст. Овие групи на болести во 2015 година претставуваат 15% и 7% во структурата на морбидитетот и тоа зборува дека во голем процент од случаите на заболување на децата во предучилишна возраст не е утврдена точната причина за болеста. Болестите на кожата и поткожното ткиво и Болестите на дигестивниот систем се на четврто и петто место, соодветно. Следуваат Болести на средното уво и мастоидниот продолжеток, Болестите на окото и аднексите како и Болестите на крвта и крвотворните органи. Инфективните и паразитски болести се на деветото место пред ендокрините заболувања.

На прво место е блокот болести кои припаѓаат на Болести на респираторниот систем (Табела 3), акутен фарингит и тонзилит (26%), Лица во контакт со здравствените служби заради преглед и испитување (14%) се наоѓаат на второ место. Третото место им припаѓа на акутни горнореспираторни инфекции (11%), по нив следи акутен бронхит и бронхиолит (8%), акутен ларингит и трахеит (4.2%). На следното шесто место се наоѓаат симптоми, знаци и абнормални клинички и лабораториски наоди (3.6%). Дерматитот и егземот се застапени со 2.9%, воспаление на увото и мастоидниот продолжеток со 2.8%, треска од непознато потекло со 2.7% и на последно десетто место е конјуктивит и други пореметувања на конјуктивата со 2.6% застапеност.

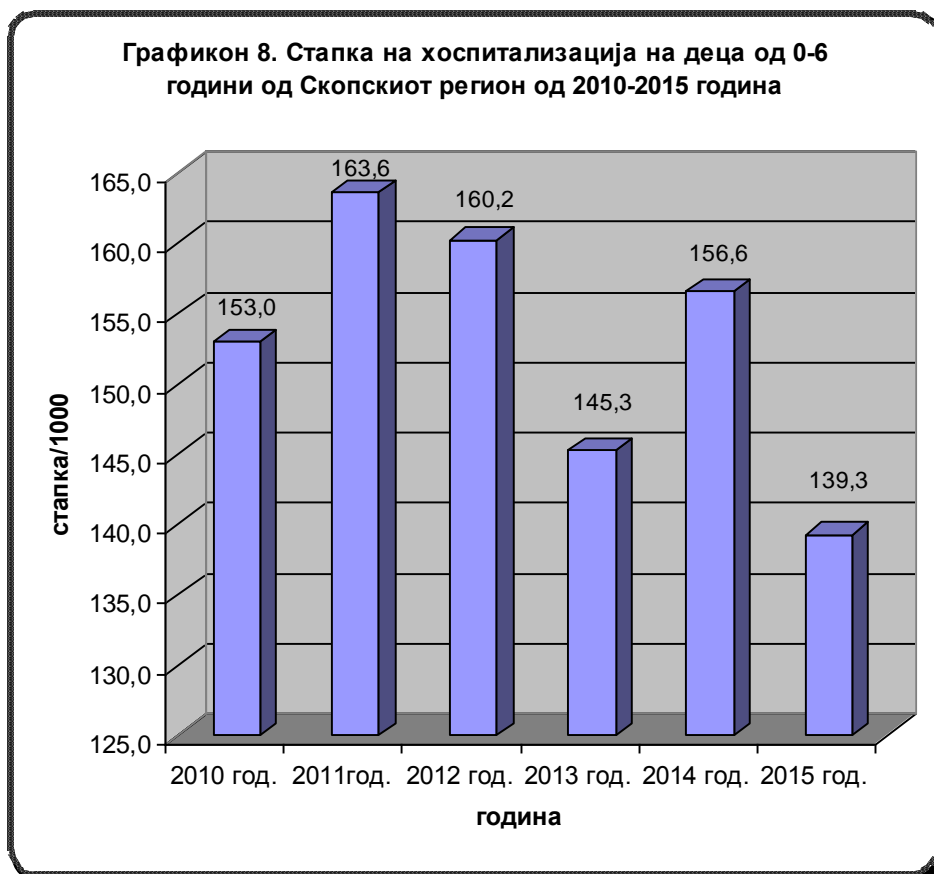
Табела 3. Десет најчести заболувања во здравствената заштита на деца од 0-6 години во Скопскиот регион за 2015 година

ранг	Шифра на болест по МКБ10	Име на болестите	Број	%	Стапка на 1000
I	J02-J03	Акутен фарингит и акутен тонзилит	62596	25,98	1171,40
II	Z00-Z13	Лица во контакт со здравствените служби заради преглед и испитување	32611	13,54	610,27
III	J00-J01,J05-J06	Акутни горнореспираторни инфекции	26325	10,93	492,64
IV	J20-J21	Акутен бронхит и бронхиолит	19491	8,09	364,75
V	J04	Акутен ларингит и трахеит	10304	4,28	192,83
VI	R00-R09,R11-R49, R51-R53,R55-R99	Симптоми,знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди	8748	3,63	163,71
VII	L20-L30	Дерматит и егзем	6708	2,78	125,53
VIII	H65-H75	Отитис медиа и др. пореметувања на средно уво и мастоиден продолжеток	6504	2,70	121,71
IX	R50	Треска од непознато потекло	6451	2,68	120,72
X	H10-H13	Конјуктивит и други пореметувања на конјуктивата	6413	2,66	120,01

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Болнички морбидитет на деца од предучилишна возраст

Бројот на децата од предучилишна возраст лекувани во болничката здравствена заштита во 2015 година изнесува 7,442 деца. Бројот на лекувани деца се однесува за сите болнички капацитети во Скопскиот регион. Ако ги погледнеме стапките на хоспитализација во изминатите шест години, ќе се забележи дека најголема вредност има стапката на хоспитализација во 2011 година, кога достигнува вредност од 163.6/ 1000 деца на возраст од 0-6 години. Во 2013 година, оваа вредност е значително намалена, а во 2015 година достигнала најниска вредност во извештајниот период (139.3/ 1000) (Графикон 8).

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Просечната должина на болничкото лекување за децата на возраст од 0-6 години во 2015 година е 6.5 дена и се намалило за 1.3 дена во споредба со вредноста регистрирана во 2011 година (7.8 дена). Просечната должината на престојот во болница т.е просечната должина на болничко лекување на децата од 0-6 години, во сите анализирани години, покажува тренд на опаѓање (Графикон 9).

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Една од водечките причини за хоспитализација на оваа возрастна популациона група од 0-4 години во текот на 2015 година била пневмонијата со 30.5% учество во групата на болести на респираторниот систем (Табела 4). Второто и третото место (32.1% од вкупно хоспитализираните од оваа група на болести) им припаѓаат на болестите на респираторниот систем (bronhopnevmonija и акутен бронхит) кои се лидер во морбидитетната листа години назад во Скопскиот регион. Четвртото и петото место го завземаат дијареа и гастроентерит за кои се претпоставува дека се од инфективно потекло (A09) и вирусни и други означени цревни инфекции (A08) чија стапка во 2015 година изнесува 8.70/ 1000 и 6.75/ 1000 соодветно. Ингвиналната хернија се наоѓа на шестото место со стапка на хоспитализација од 5.38/ 1000 деца на возраст од 0-4 години, а во 2015 година акутниот бронхиолит (J21.9) е на седмо место со 4.6/ 1000 хоспитализирани деца. Неинфективниот гастроентерит и колит се наоѓа на осмото место, а хипертрофијата на тонзилите и аденоидите (J35.3) на деветото место. Прематуритетот (P07.3) на десетото место, бидејќи станува збор за хоспитализација на деца од 0-4 години во кои спаѓаат хоспитализациите на предвремено родени доенчиња со навршени 28 седмици и повеќе (Табела 4.).

Табела 4. Десет најчести причини за хоспитализација на деца на возраст од 0-4 години од Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Шифра на болеста по МКБ10	Број	Стапка на 1000
I	J18.9	974	25.67
II	J18.0	628	16.55
III	J20.9	398	10.49
IV	A09	330	8.7
V	A08.0	256	6.75
VI	K40.9	204	5.38
VII	J21.9	177	4.66
VIII	K52.9	142	3.74
IX	J35.3	134	3.53
X	P07.3	130	3.43

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Во 2015 година, повеќе од половина од вкупниот број на хоспитализирани деца биле момчиња (3,697 или 57.6%) со стапка на хоспитализација од 97.43/ 1,000 момчиња на возраст од 0-4 години, додека вкупниот број на хоспитализирани деца од женски пол бил 2,714, а стапката на хоспитализација изнесувала 71.52/ 1000 девојчиња на оваа возраст.

Во однос на полот, не постои никаква разлика кога станува збор за првите две најчестите причини за третман во болница кој припаѓа на групата на заболувања на респираторниот систем (Табела 5). Значителни разлики има кај ингвинална хернија која почеста била меѓу момчињата (на петото место) со 5.54/ 1000, а кај девојчињата не е ниту во десетте водечки причини за хоспитализација. Заболувањата на уринарниот систем се присутни кај девојчињата на деветото место со стапка од 1.18/ 1000, а кај момчињата изостануваат во десетте најчести заболувања.

Табела 5. Десет најчести причини за хоспитализација кај деца од 0-4 години по пол, од Скопскиот регион во 2015 година

пол	мажи		жени	
	Стапка на 1000	ранг	Стапка на 1000	ранг
Шифра на болестите				
J18.9			17.67	I
J18.0			12.19	II
A09			7.21	III
J20.9			6.50	IV
A08.0			5.53	V
J18.9	23.29	I		
J18.0	15.18	II		
J20.9	10.47	III		
A09	7.13	IV		
K40.9	5.54	V		

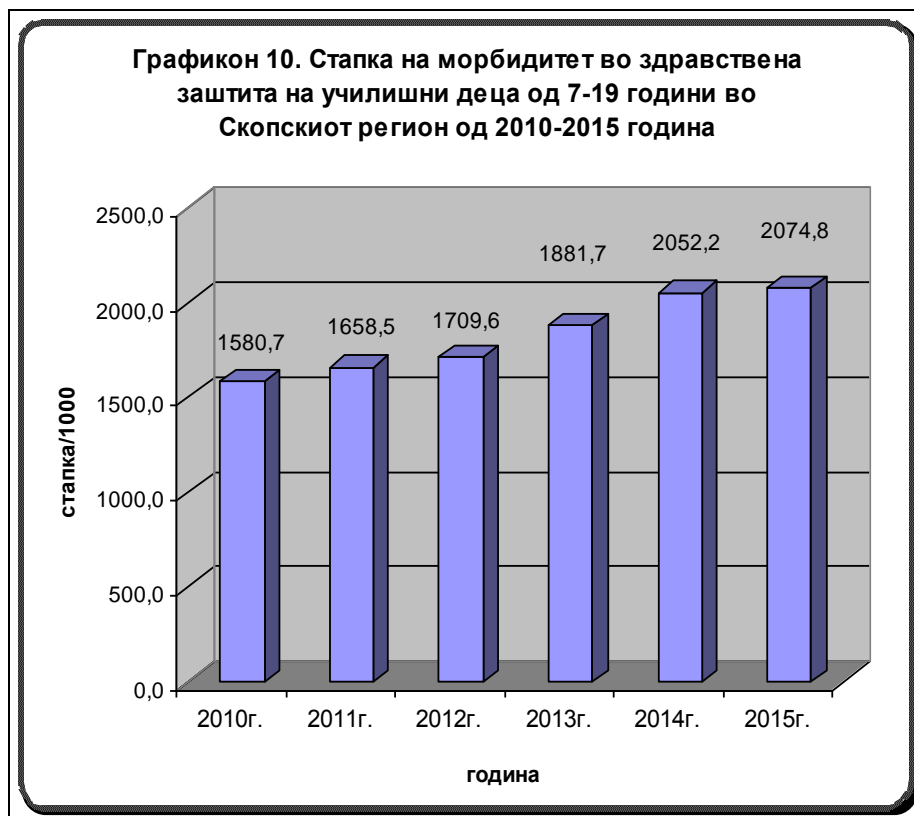
Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

2.2. Деца од училишна возраст

Според проценката на Државниот завод за статистика на Република Македонија, во Скопскиот регион во 2015 година имало 80,201 дете на возраст од 7-19 годишна возраст, што претставува 12.9% од вкупното население на Скопскиот регион (620,913).

Амбулантно-поликлинички морбидитет на деца на возраст од 7-19 години

Во контекст на амбулантно-поликлиничкиот морбидитет, односно, здравствената заштита на училишни деца и млади на возраст од 7 до 19 години, во 2015 година, во Скопскиот регион, во здравствените установи се регистрирани 222,896 болести и состојби, што е најголем број во сите години на следење (Графикон 10).

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Стапката на морбидитет на годишно ниво се зголемила од 1,580.7/ 1000 во 2010 година на 2,074.8 / 1000 во 2015 година (врз основа на бројот на деца на возраст од 7-19 години), кога се забележува најголемата вредност во анализираниот период од шест години.

Гледано по групи на болести, групите на најчестите болести во оваа дејност сочинуваат 91.7% од вкупниот морбидитет, а најчестите групи на заболувања на респираторниот систем прават дури 43.3% од вкупниот број на пациенти. Најчестите пет групи болести се:

- Болести на респираторниот систем (X МКБ група: J00-J99): 96,414 пациенти со стапка од 897.4/ 1000 деца од училишна возраст
- Фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствените служби (XXI МКБ група) 37,658 пациенти, со стапка од 350.5/ 1000 деца од училишна возраст
- Симптоми, знаци и абнормални клинички и лабораториски наоди (XVIII МКБ група: R00-R99): 15,158 со стапка од 141.1 / 1000
- Болести на кожата и поткожното ткиво (МКБ група XII: L00-L99): 12,543 болни со стапка од 116.8 / 1000
- Болести на окото и аднексите (МКБ група VII: H00-H59) : 8,268 болни со стапка од 77/ 1000 деца од училишна возраст

Табела 6. Десет најзастапени групи на болести кај децата од 7-19 години во Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Глава на болест по МКБ10	Име на групата на болести	Број	%	Стапка на 1000
I	X	Болести на респираторниот систем	96414	43,3	897,4
II	XXI	Фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствените служби	37658	16,9	350,5
III	XVIII	Симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораториски наоди	15158	6,8	141,1
IV	XII	Болести на кожата и поткожното т-во	12543	5,6	116,8
V	VII	Болести на окото и аднексите	8268	3,7	77,0
VI	XI	Болести на дигестивниот систем	8199	3,7	76,3
VII	I	Одредени инфективни и паразитски болести	7111	3,2	66,2
VIII	VIII	Болести на увото и мастоидниот израсток	6633	3,0	61,7
IX	XIII	Болести на мускулоскелетниот систем	6345	2,8	59,1
X	XIV	Болести на генитоуринарниот систем	6167	2,8	57,4

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Гледајќи на поделните заболувања, на првите две места во застапеноста се болести на респираторниот систем и контакт со здравствените служби заради преглед и испитување:

- Акутен фарингит и тонзилит (J02-J03): 51,473 болни (479.1/ 1000)
- Контакт со здравствените служби заради преглед и испитување: 34,575 болни (321.8/ 1000)
- Акутни горнореспираторни инфекции: 16,187 болни (150.6/ 1000)
- Акутен бронхит и акутен бронхиолит : 9,636 болни (89.6/ 1000)
- Симптоми, знаци и абнормални клинички и лабораториски наоди (R00-R09, R11, R49, R51, R53, R55-R99): 8,571 пациенти со стапка од 79.7/ 1000
- Акутен ларингит и трахеит 6,862 болни (63.8/ 1000) (Табела 7).

Табела 7. Десет најчести заболувања во здравствената заштита на деца од 7-19 години во Скопскиот регион за 2015 година

ранг	Шифра на болест по МКБ10	Име на болестите	Број	%	Стапка на 1000
I	J02-J03	Акутен фарингит и акутен тонзилит	51473	23,09	479,12
II	Z00-Z13	Лица во контакт со здравствените служби заради преглед и испитување	34575	15,51	321,83
III	J00-J01,J05-J06	Акутни горнореспираторни инфекции	16187	7,26	150,67
IV	J20-J21	Акутен бронхит и бронхиолит	9636	4,32	89,69
V	R00-R09,R11-R49,R51-R53,R55-R99	Симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди	8571	3,85	79,78
VI	J04	Акутен ларингит и трахеит	6862	3,08	63,87
VII	L20-L30	Дерматит и егзем	5570	2,50	51,85
VIII	J30-J31,J33-J34	Други болести на носот и назалните синуси	5301	2,38	49,34
IX	K52-K55,K58-K67	Други болести на цревата и перитонеумот	4443	1,99	41,36
X	H65-H75	Отитис медиа и др. пореметувања на средно уво и мастоиден продолжеток	4215	1,89	39,23

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Во споредба со 2003 година во редот на петте водечки болести првото место е непроменето, но постојат промени во второто и третото место кога "болестите на кожата и поткожното ткиво" се заменети со "други акутни горнореспираторни инфекции", "инфективните и паразитарните болести" со "акутен бронхит и бронхиолит" и "болестите на средното уво и мастоидот", со "други симптоми и знаци".

Болнички морбидитет на училишни деца и младина

Бројот на хоспитализирани деца од Скопскиот регион на возраст од 7-19 години во анализираниот период е со најниска вредност во 2010 година, кога изнесува 4,102, а е највисок во 2014 година, кога болнички се третирали 4,712 деца (Графикон 11).

Иако вкупниот број на хоспитализирани деца малку се променил со текот на годините, бројот на остварени болнички денови покажува тренд на зголемување (во 2012 година евидентиран е најмалиот број од 10,383 остварени болнички денови, Графикон 12).

Стапката на хоспитализација на деца на возраст од 7-19 години, во 2010 година била 36.2/ 1000 и е пониска отколку што е во периодот од 2011 до 2015 година кога изнесува 43.3 / 1000 (Графикон 13).

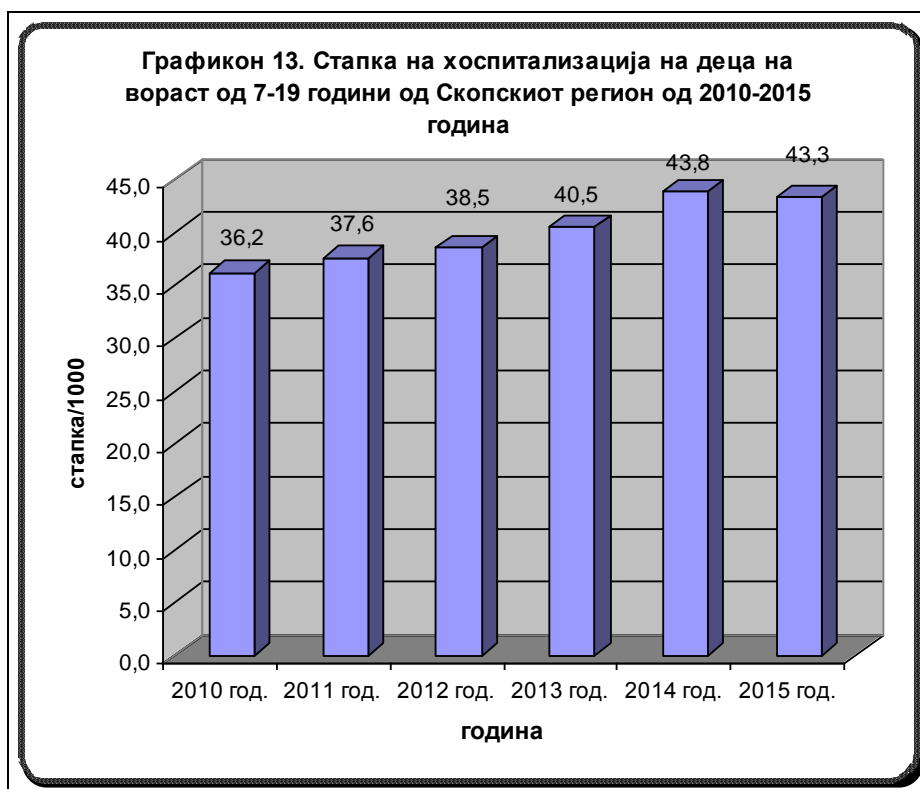
Просечната должина на болнички третман е намалена од максимум 8.8 дена во 2010 година на 6.6 во 2015 година (Графикон 14).

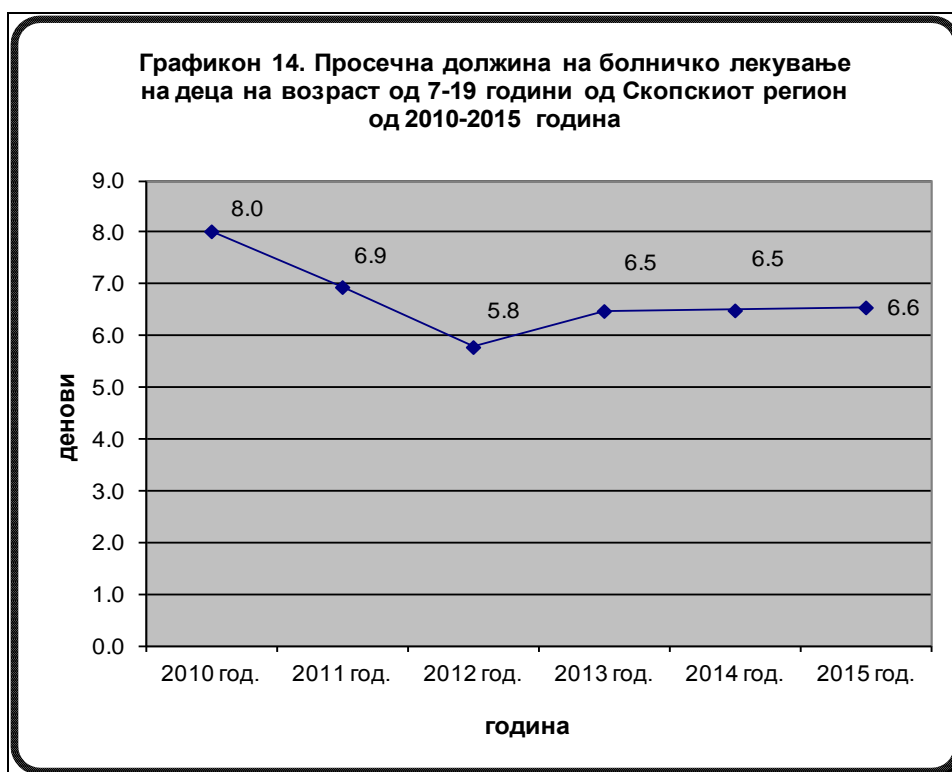
Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Десетте најчести групи на болести во 2015 година сочинуваат 84.7% од сите причини за хоспитализација на деца од 5-19 години, што е значително висок процент на лекување кој се однесува на 10 најчесто лекувани заболувања. Лекувани се вкупно 5,861 дете од кои 4,970 се однесуваат на најчестите групи заболувања. Во десетте најчести групи на болести лекувани се 2,222 женски деца и 2,748 машки.

Пет најчести групи на болести како причина за хоспитализација на деца од 5-19 години се:

- болести на респираторниот систем (J00-J99): 1,369 деца со стапка од 11.1/ 1000
- ендокрини, нутритивни и метаболички болести (E00-E90): 879 деца со стапка од 7.1/ 1000
- симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди (R00-R99): 676 деца со стапка од 5.4/ 1000
- болести на дигестивниот систем (K00-K93): 557 деца со стапка од 4.53/ 1000
- болести на генитоуринарниот систем (N00-N99): 379 деца со стапка од 3.08/ 1000

Табела 8. Десет најчести причини за хоспитализација на деца на возраст од 5-19 години од Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Шифра на болеста по МКБ10	Број	Стапка на 1000
I	J35.3	591	4.81
II	J18.9	511	4.16
III	E34.3	470	3.82
IV	E84.0	418	3.40
V	E30.1	259	2.11
VI	K35.9	244	1.98
VII	J18.0	241	1.96
VIII	J35.2	196	1.59
IX	N47	175	1.42
X	K40.9	158	1.29

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Во анализата на податоците за најчестите причини за хоспитализација во 2015 година се забележува дека двете најчести дијагнози се од истата група на болести на респираторниот систем (J35.3 и J18.0). Сепак, на прво место е J35.3 дијагнозата - хронична болест на крајниците и третиот крајник. Како причина за хоспитализација на трето место е нискиот раст неklasифициран на друго место со шифра на болеста E34.3 (стапката на хоспитализација 3.82/ 1000). Цистична фиброза со пулмонална манифестација се наоѓа на четвртото место и таа е рамномерно застапена кај двата пола.

Разликите меѓу причините за прием во болница е очигледен кај шифрата на болест E30.1 што е почеста причина за хоспитализација кај девојчињата и се наоѓа на четвртото место, односно на пето место за вкупната популација од оваа возраст. Хипертрофија на тонзилите со хипертрофија на аденоидите се наоѓа на трето место и кај двата пола. Хоспитализацијата за акутно воспаление на слепото црево (K35.9) (1.86/ 1000) се наоѓа на четврто место на хоспитализација кај момчињата, а кај девојчињата на шесто место. Бронхопневмонијата како дијагноза за хоспитализација е на петото место кај двата пола, фимоза и парафимоза е на трето место кај момчињата. Петото место е резервирано за бронхопневмонијата меѓу најчесто застапените заболувања и кај двата пола. (Табела 9).

Табела 9. Десет најчести причини за хоспитализација кај деца од 5-19 години по пол од Скопскиот регион во 2015 година

пол	мажи		жени	
	Стапка на 1000	ранг	Стапка на 1000	ранг
Шифра на болестите				
J18.9			3.29	I
J35.3			2.44	II
E84.0			1.89	III
E30.1			1.82	IV
J18.0			1.60	V
J18.9	3.59	I		
J35.3	2.97	II		
N47	2.21	III		
K35.9	1.86	IV		
J18.0	1.84	V		

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

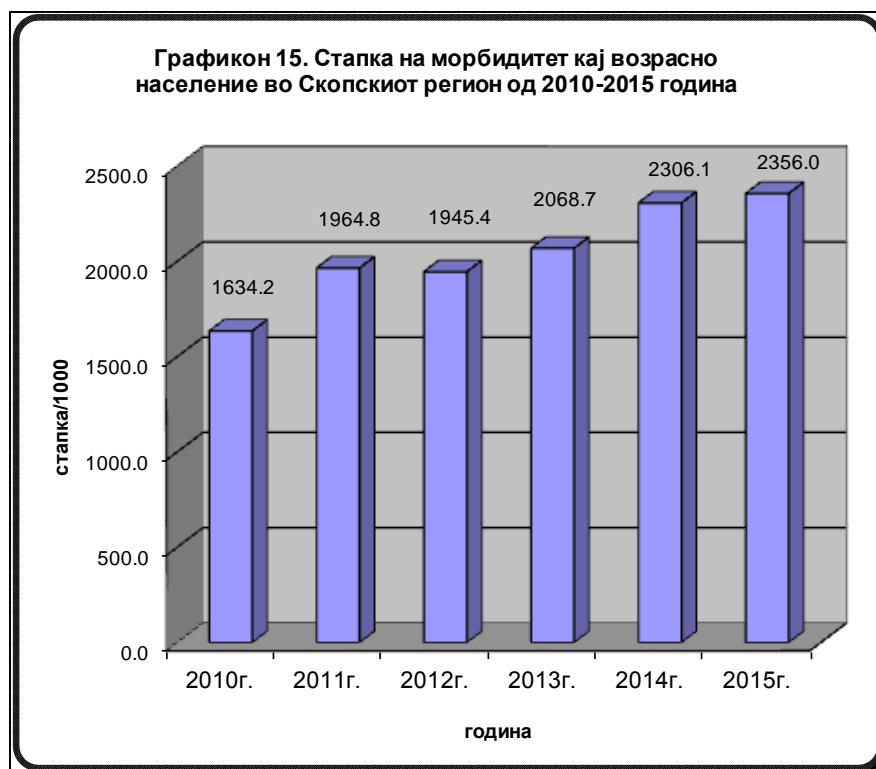
3. Здравје на возрасни лица

Во рамките на групата на граѓани постари од 19 години, возраста е поделена на неколку периоди. Возраст во поширока смисла на зборот значи период од животот на 60 години и над. Сепак, старосната граница е произволна како и границите на другите периоди од животот. Со оглед на ваквата поделба, но и некои карактеристики поврзани со здравјето на работноспособното население од двата пола, како и репродуктивните карактеристики на жените, анализата на здравствената состојба на возрасните од Скопскиот регион се врши во следниве четири категории население:

- Групи на возрасни граѓани на 20-59 години
- Група на активно работноспособно население
- Групи на жени во репродуктивна возраст
- Групи на возрасни граѓани на 60 и повеќе години

Според податоците од Државниот завод за статистика (ДЗС) во 2015 година, во Скопскиот регион живееле 620,913 жители, од кои возрасни 470,642 лица (75.8% од вкупниот број граѓани на Скопскиот регион). Учеството на возрасната популација на возраст од 20 - 59 години во вкупното население во Скопскиот регион во 2015 година изнесувало 56%.

Во следениот периодот од 2010 до 2015 година, вкупниот амбулантно - поликлинички морбидитет имал тенденција на постепен пораст. Во 2010 година, стапката на 1,000 возрасни лица, кои користеле здравствени услуги била 1,634.2/ 1000, што е најниска вредност во анализираниот период, а во 2015 година, стапката на морбидитет изнесувала 2,356.0/ 1000 (Графикон 15).

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Во вкупниот **амбулантно - поликлинички морбидитет** кај лицата на возраст над 19 години, во 2015 година десетте водечки групи на болести изнесуваат 90.6% од вкупниот морбидитет, додека првите пет групи на болести учествуваат во вкупниот морбидитет со над 66.6%. Заболувањата на респираторниот систем и циркулаторните болести го заземаат првото и третото место (Табела 10).

Табела 10. Десет најзастапени групи на болести кај возрасното население во Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Глава на болест по МКБ10	Име на групата на болести	Број	%	Стапка на 1000
I	IX	Болести на циркулаторен систем	219343	20,2	476,5
II	X	Болести на респираторен систем	193590	17,9	420,6
III	XXI	Лица во контакт со здравствените служби заради преглед и испитување	125295	11,6	272,2
IV	IV	Други едокрини, нутритивни иметаболички заболувања	104524	9,6	227,1
V	XIII	Болести на мускулоскелетниот систем	80559	7,4	175,0
VI	XIV	Болести на генито уринарниот систем	63907	5,9	138,8
VII	XI	Болести на дигестивниот систем	59924	5,5	130,2
VIII	V	Душевни растројства и растројства во обносните	56697	5,2	123,2
IX	VII	Болести на окото и аднексите	41172	3,8	89,4
X	XVIII	Симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди	38241	3,5	83,1

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Во споредба со 2003 година, во 2015 година значително е зголемен бројот на болести на циркулаторниот систем (од 120.7/ 1,000 на 476.5 / 1,000); болестите на респираторниот систем (од 139.6/ 1,000 на 420.6/ 1,000); ендокрините, нутритивните и метаболичните болести (од 23.0/ 1,000 на 227.1/ 1,000); болести на мускулно-скелетниот систем (од 60.0/ 1,000 на 175.0/ 1,000); болести на генитоуринарен систем (од 23.9/ 1,000 до 138.8/ 1,000); болестите на дигестивниот систем (од 35.0/ 1,000 до 130.2/ 1,000); душевните растројства и растројствата во обносните (од 24.9/ 1,000 до 123.2 / 1,000).

Во 2015 година, рангирани според нивната застапеност во вкупниот морбидитет кај возрасното население, првите пет болести, за кои овие граѓани користеле услуги се:

- Висок крвен притисок од непознато потекло (I10): 159,431 пациенти или 346.3/ 1,000
- Контакт со здравствените служби заради преглед и испитување: 86,576 болни (188.0/ 1,000)
- Акутно воспаление на грлото и крајниците (J02-J03): 69,597 болни или 151.2 / 1,000
- Дијабетес мелитус (E10-E14): 43,117 болни или 93.6/1,000

· Други ендокрини, нутритивни и метаболички заболувања: 38,818 заболени или 84.3/ 1,000

Во споредба со 2003 година, во 2015 година, е забележано значително зголемување на морбидитет од наведените болести, како што се, на пример, зголемен крвен притисок од непознато потекло (I10) (од 73.0/ 1,000 за мажи и 119.2/ 1,000 за жени на 273.5/ 1,000 и 415.0/ 1,000, соодветно). Важно е да се напомене дека со висока стапка на морбидитет се појавува и дијабетес мелитус (E10-E14) (93.6/ 1,000 во 2015 година) и дека овој тренд на болеста се зголемува.

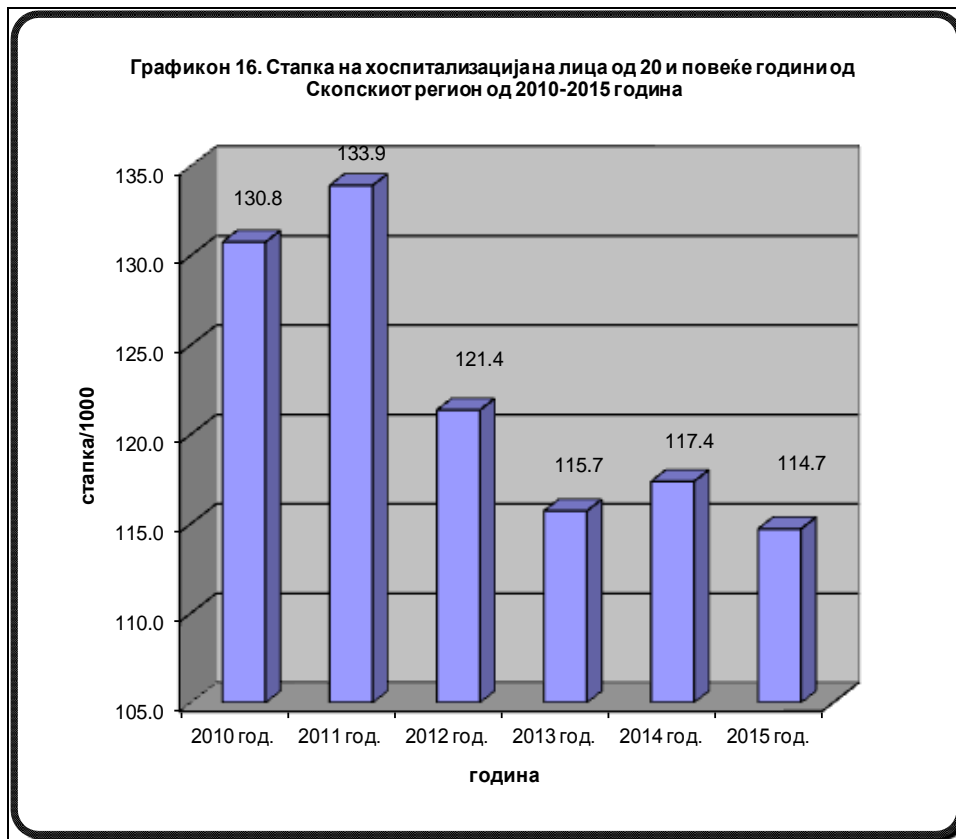
Табела 11. Десет најзастапени заболувања кај возрасното население во Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Шифра на болеста по МКБ10	Име на болестите	Број	%	Стапка на 1000
I	I10	Есенцијална (примарна) хипертензија	159431	14,70	346,37
II	Z00-Z13	Лица во контакт со здравствените служби заради преглед и испитување	86576	7,98	188,09
III	J02-J03	Акутен фарингит и тонзилит	69597	6,42	151,20
IV	E10.-,E11.-, E12.-, E13.-, E14.-	Дијабетес мелитус	43117	3,98	93,67
V	E15-E35,E58, E63,E65,E67- E83,E85,E87- E90	Други едокрини, нутритивни иметаболички заболувања	38818	3,58	84,33
VI	F40-F48	Невротски со стрес поврзани и соматоформни растројства	34045	3,14	73,97
VII	M40-M49,M53- M54	Други дорзопатии	33746	3,11	73,32
VIII	J00-J01, J05-J06	Акутни горнореспираторни инфекции	27316	2,52	59,35
IX	R00-R09,R11,R49, R51-R59	Симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди	27247	2,51	59,20
X	N30	Цистит	25881	2,39	56,23

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

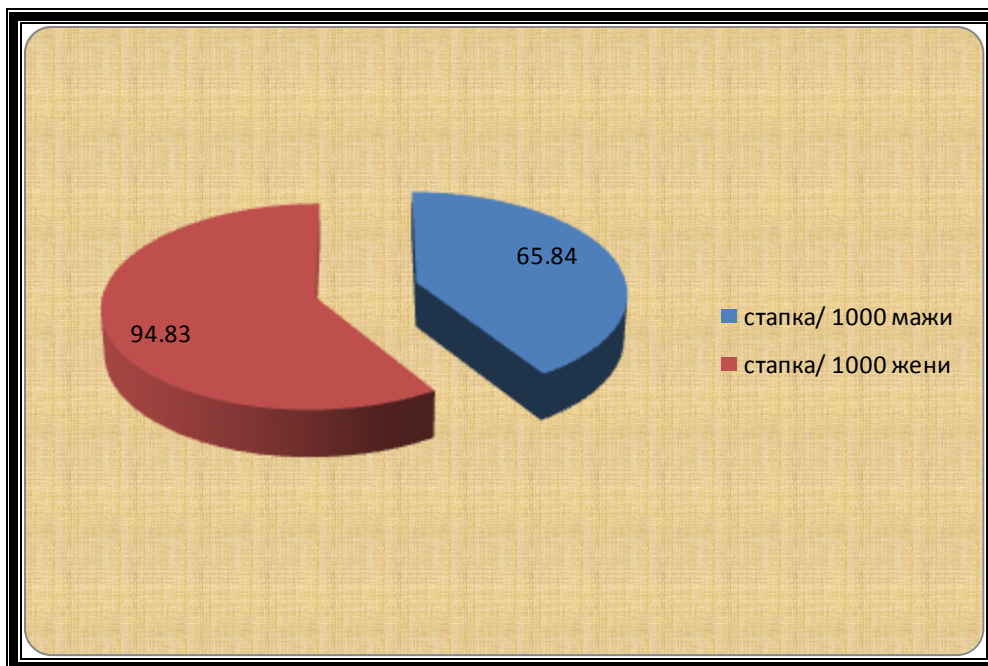
Болнички морбидитет на возрасни лица

Во рамките на болничката здравствена заштита на годишно ниво, во просек, околу 52,805 лица од возрасните во Скопскиот регион се лекуваат во болничките капацитети. Учеството на лицата постари од 19 години во вкупниот број на третирани лица во болница е 76.6% во 2015 година (вкупно 52,805 на 68,899 вкупно третирани лица). Стапката на хоспитализација во шестгодишниот период 2010-2015 година се намалила од 130.8/ 1,000 на 114.7/ 1,000, за лица на возраст од и над 20 години.

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Графикон 17. Стапка на хоспитализација на лица од 20-59 години од Скопскиот регион во 2015 година според половата структура

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Корисниците на болничко лекување во возрастната група од 20-59 години претставуваат 52.6% од вкупниот број на хоспитално лекуваните лица (35,232 на 67,025 лица третирани). Општата стапката на хоспитализација е 99.2/ 1,000 жители од вкупниот број регистрирани заболувања во болниците за оваа возрастна група од населението. Стапката на хоспитализација кај женското население е повисока во однос на мажите и изнесува 94.8/ 1,000 жени за 2015 година. Тоа значи дека нешто повеќе од 94 жени на 1,000 од Скопскиот регион биле хоспитализирани во болница во текот на 2015 година, односно 32.1% повеќе од мажите (65.8/ 1,000 мажи).

Табела 12. Десет најчести причини за хоспитализација на лица од 20-59 години од Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Шифра на болеста по МКБ10	Број	Стапка на 1000
I	N97.9	895	2,52
II	I20.9	721	2,03
III	Z31.2	674	1,90
IV	C50.9	673	1,90
V	O02.1	610	1,72
VI	K80.1	436	1,23
VII	J18.0	397	1,12
VIII	N92.4	345	0,97
IX	K40.9	325	0,92
X	N18.9	314	0,88

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Најчестите причини за лекување во болниците на лица на возраст од 20-59 години, или првите пет дијагнози (со исклучок на I20.9 ангина пекторис), главно се врзани за населението на жените на генеративна возраст. Покрај пет дијагнози, редоследот на други заеднички болести за кои граѓани на возраст од 20-59 години плаќаат здравствени услуги се: камен во жолчната кеса (1.23/ 1,000), бронхопневмонија 1.12/ 1,000, обилно крвавење во предменопаузалниот период (0.97/ 1,000), ингвинална хернија (0.92/ 1,000) и хронична бубрежна инсуфициенција (0.88/ 1,000). Во оваа возраст, повеќе жени отколку мажи користат болничко лекување, главно поради нега на репродуктивно здравје (Табела 12).

Табела 13. Десет најчести причини за хоспитализација на лица на возраст од 20 и повеќе години од Скопскиот регион во 2015 година

ранг	Шифра на болеста по МКБ10	Број	Стапка на 1000
I	I20.9	1878	4,08
II	C50.9	1235	2,68
III	N18.9	1189	2,58
IV	N97.9	895	1,94
V	I48	801	1,74
VI	J18.0	798	1,73
VII	K40.9	706	1,53
VIII	Z31.2	675	1,47
IX	I10	662	1,44
X	K80.1	661	1,44

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Мажите и жените на возраст од 20 и повеќе години често се лекуваат во болниците од болести на циркулаторниот систем (I20.9 и I48) кои го завземаат првото и петтото место со специфични стапки на хоспитализација од 4.08/ 1,000 жители и 1.74/ 1,000 жители соодветно. Малигните тумори на дојка се наоѓаат на второ место како причина за хоспитализација со стапка од 2.68/ 1,000 жители. На трето место се наоѓа хроничната ренална инсуфициенција (N18.9) со 895 хоспитализирани во 2015 година.

Табела 14. Десет најчести причини за хоспитализација на лица од 20-59 години по пол од Скопскиот регион во 2015 година

пол	мажи		жени	
	Стапка на 1000	ранг	Стапка на 1000	ранг
Шифра на болестите				
N97.9			4,99	I
Z31.2			3,73	II
C50.9			3,73	III
O02.1			3,40	IV
N92.4			1,92	V
I20.9	2,75	I		
K40.9	1,65	II		
J18.0	1,10	III		
N18.9	1,00	IV		
F10.2	0,83	V		

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Најчестите причини за хоспитализација на жените се во врска со бременоста и породувањето, а кај мажите се кардиоваскуларните болести (акутен коронарен синдром), ингвинална хернија и камен во жолчното кесе.

Табела 15. Десет најчести причини за хоспитализација на лица од 20 и повеќе години по пол од Скопскиот регион во 2015 година

пол	мажи		жени	
	Стапка на 1000	ранг	Стапка на 1000	ранг
С50.9			5,15	I
N97.9			3,78	II
I20.9			3,02	III
Z31.2			2,83	IV
N18.9			2,58	V
I20.9	5,21	I		
K40.9	2,89	II		
N18.9	2,59	III		
N40	2,20	IV		
J18.0	1,83	V		

Извор: Центар за јавно здравје - Скопје

Најчестите причини за лекување во болниците на лица на возраст од 20 и повеќе години, или првите пет дијагнози, главно се врзани за женското население во репродуктивна возраст. Редоследот на други болести за кои граѓаните на возраст од 20 и повеќе години се јавуваат за болничко лекување се: ангина пекторис, ингвинална хернија, хронична бубрежна инсуфициенција, хипертрофија на простата и бронхопневмонија. Жените се хоспитализираат најмногу поради проблеми со бременоста и породувањето.

4. Здравјето на целото население од Скопскиот регион

Во примарната здравствена заштита (ПЗЗ) во Скопскиот регион во 2015 година каде имало 620, 913 жители, регистрирани се 1,457,421 епизода на лекување (групи на болести А00-Т98), и 200,258 поради фактори кои влијаат на здравјето и контакт со здравствените служби (Z00-Z99 група). Ова е 54.3% повеќе отколку во 2003 година кога се остварени 664,732 епизоди на лекување и контакти со здравствените служби. Во периодот од 2003 до 2015 година, вкупниот број на посети кај лекар во сите здравствени установи од ПЗЗ кои ги имаат остварено граѓаните од сите возрастни групи (деца, млади, возрастни граѓани, жени и постари лица) се зголемиле за 42% (од 2,019,971 до 3,522,495). Вредноста на стапката на морбидитет се зголемила од 1,140.3/ 1,000 во 2003 година на 2,347.2/ 1,000 на вкупното население од Скопскиот регион во 2015 година.

Во 2015 година, од вкупно дваесет и една група на болести според листата на МКБ 10, најчестата група на болести се болестите на респираторниот систем. Во структурата на морбидитетот оваа група на болести прави 23.6%, што значи дека околу една четвртина од населението во Скопскиот регион, во кој се користи здравствената заштита, без оглед на возрасната група на граѓаните имале потреба еднаш или повеќе пати да го посетат избраниот лекар за некои респираторни заболувања.

Следни се болестите на циркулаторниот систем во рамките на првите пет најчести групи на заболувања (со исклучок на XXI-група фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствени служби). Вредноста на оваа стапка е зголемена во споредба со 2003 година, за жителите на Скопскиот регион. Почесто е застапена и група на болести на уринарниот тракт, симптоми, знаци и патолошки клинички и лабораториски наоди и болестите на мускуло-скелетниот систем и сврзното ткиво. Болестите на ендокрините жлезди, нутритивните и метаболичните нарушувања, менталните и нарушувањата во однесувањето се застапени во првите десет најчести болести и оваа стапка покажува тренд на пораст во однос на 2003 година.

Во овој испитуван период, повеќе процентно зголемување на стапките е забележано и во групите на болести: тумори (Група II) и болести на окото и аднексите (група VII), болести на увото и мастоидниот продолжеток (група VIII), болестите на циркулаторниот систем (група IX), дијабетот, артериската примарна хипертензија и болести на кожата и поткожното ткиво.

Општ морталитет и најчести причини за смрт во Скопскиот регион

Во Скопскиот регион годишно умираат во просек 5,000 жители од сите старосни групи (Табела 16). Општата стапка на смртност на граѓаните на Скопскиот регион постепено се зголемува од (8.7/ 1,000) 2006 година до (9.4/ 1,000) 2015 година.

Од вкупниот број на починати лица во Скопскиот регион во 2015 година, кардиоваскуларните болести (IX група) се зголемени за 15.7% во однос на 2010 година. Малигните тумори со различна етиологија (група II) за 6.2% во однос на 2010 година. Процентуалниот однос на умерените од вкупниот број на болести, од кои сите жители умираат во Скопскиот регион, во однос на вкупно умерените од Република Македонија изнесува 28.5%.

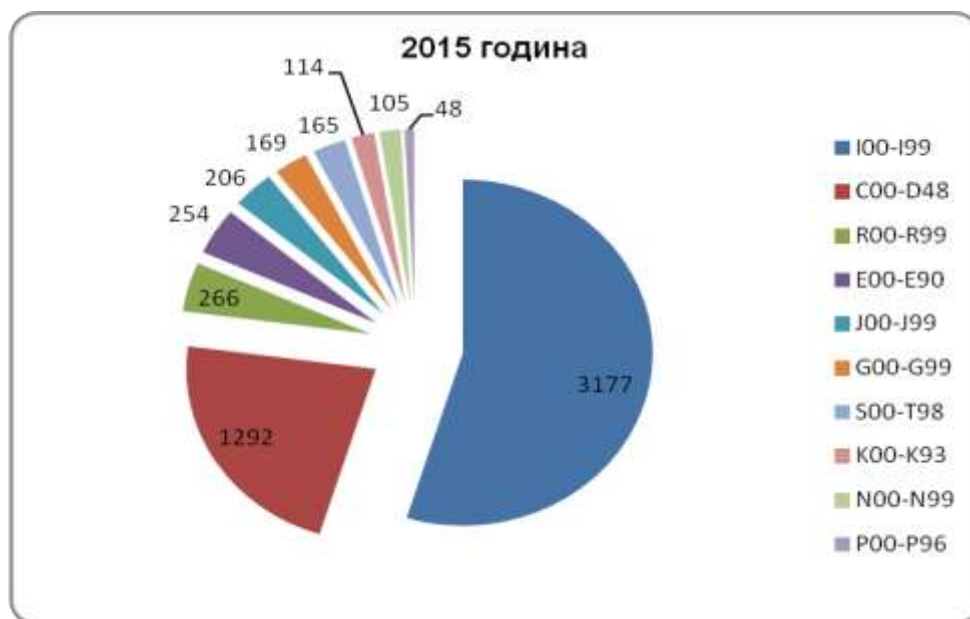
Табела 16. Број на умрени според причина за смрт во Република Македонија и Скопскиот регион од 2010-2015 година

шифра на причината за смрт		Вкупно	A00-B99	C00-D48	D50-D89	E00-E90	F00-G99	G00-G99	I00-I99	J00-J99	K00-K93	L00-L99	M00-M99	N00-N99	O00-O99	P00-P96	Q00-Q99	R00-R99	S00-T98
година	регион																		
2010	Р.Македонија	19113	62	3705	16	741	19	158	11069	712	370	1	6	262	2	125	32	1245	588
	Скопски регион	5153	30	1212	4	227	8	54	2676	232	124	0	2	81	1	37	11	273	181
2011	Р.Македонија	19465	51	3552	11	766	22	190	11526	741	334	0	2	269	1	105	22	1346	527
	Скопски регион	5205	25	1152	3	248	3	72	2735	232	116	0	1	85	0	41	9	335	148
2012	Р.Македонија	20134	76	3689	8	853	11	218	11926	795	390	0	5	307	1	176	16	1079	584
	Скопски регион	5498	29	1229	2	261	2	85	2917	255	132	0	1	107	0	72	8	255	143
2013	Р.Македонија	19208	50	3654	12	839	25	223	11102	665	381	2	7	280	1	173	29	1213	552
	Скопски регион	5259	18	1158	3	280	3	104	2800	181	132	1	3	103	1	65	9	254	144
2014	Р.Македонија	19718	54	3730	11	828	38	252	11270	717	394	1	5	271	3	171	22	1458	493
	Скопски регион	5259	18	1158	3	280	3	104	2800	181	132	1	3	103	1	65	9	254	144
2015	Р.Македонија	20461	36	3741	7	878	22	353	11939	761	378	1	1	323	0	145	28	1335	513
	Скопски регион	5829	15	1292	4	254	6	169	3177	206	114	0	0	105	0	48	8	266	165

Извор: Државен завод за статистика на РМ

Третото место во морталитетната листа го завземаат симптоми, знаци и ненормални клинички и лабораториски наоди неklasифицирани на друго место со стапка на смртност од 0.42/ 1,000 жители. Четвртото место им припаѓа на ендокрини, нутритивни и метаболички болести кои имаат стапка на морталитет од 0.40/ 1,000. Петтото место им припаѓа на болестите на респираторниот систем кои во однос на 2010 година се намалиле за 12.6% како причина за смрт.

Графикон 18. Најчести причини за смрт во Скопскиот регион за 2015 година

Извор: Државен завод за статистика на РМ

5.Заклучок

1.Виталните функции, како смртноста, природната регенерација на населението, зголемување на учеството на лицата постари од 60 години на сметка на помладите групи на население, претставуваат негативни демографски трендови поврзани со Скопскиот регион, наспроти стапката на наталитет која покажува тенденција на пораст во периодот 2005-2015 година. Сепак, со оглед на стапката на раст на населението останува поголем дел од популацијата на возраст над 65 години во Скопскиот регион и населението во демографска смисла старее, што е карактеристично и за Република Македонија. Намалувањето на стапките на доенечка смртност во рамките на одреден временски интервал, а потоа, смртност на новороденчињата во првите седум дена од животот, смртност на деца под 5-годишна возраст и смртноста на децата од 1-4 години живот, укажуваат на подобра здравствена заштита на жените за време на бременоста и породувањето, како и подобра здравствена заштита на новороденчињата, доенчињата и малите деца.

2.Стапката на амбулантно - поликлиничкиот морбидитет за децата од предучилишна возраст покажува пораст во текот на извештајниот период (2010-2015 година). Трите најчесто дијагностицирани болести во амбулантно - поликлиничкиот морбидитет припаѓаат на група на болести на респираторниот систем (X група, МКБ10), како најчеста група на болести на оваа возраст. Акутните инфекции на горниот респираторен тракт (J00-J01, J05-J06), проследени со акутно воспаление на грлото и крајниците (J02-J03) и акутен бронхит и брохиолит (J20-J21) доминираат во морбидитетната листа. Стапката на хоспитализација, значително се намалила во однос на 2010 година од 153.0/ 1,000 до 139.3/ 1,000 во 2015 година за предучилишни деца од 0-6 години. Првите две најчести дијагнози евидентирани во болниците кои припаѓаат на болести на респираторниот тракт кај двата пола се исти: хронична болест на крајниците и аденоидите (J35) и акутно воспаление на бронхиите и бронхиолите (J21). Ингвинална хернија (K40), и воспаление на белите дробови од непознати микроби (J18) кај децата на оваа возраст одржуваат висока стапка во анализираниот период.

3.Стапката на училишните деца на возраст од 7-19 години во амбулантно - поликлиничкиот морбидитет покажува зголемување во периодот од шест години и таа се зголемила од 1,580.7/ 1,000 во 2010 година до 2,074.8/ 1,000 во 2015 година. Болестите на респираторниот систем (J00-J99) се на прво место со стапка од 897.4/ 1,000 деца од училишна возраст, фактори кои влијаат на здравствената состојба и контакт со здравствените служби со стапка од 350.5/ 1,000 деца од училишна возраст се наоѓаат на второ место, симптоми, знаци и абнормални клинички и лабораториски наоди со стапка од 141.1/ 1000 се наоѓаат на третото место. Најчести заболувања се: акутна инфламација на грлото и крајниците (J02-J03), повеќе инфекции на горниот респираторен тракт (J00-J01, J05-J06) и други симптоми, знаци и абнормални клинички и лабораториски наоди (R00-R09, R11, R49, R51, R53, R55-R99) кои ги завземаат првите места во морбидитетната листа. Кај децата на училишна возраст, стапката на хоспитализација покажува нагорен тренд од 36.2/ 1,000 во 2010 година до 43.3/ 1,000 во 2015 година.

4. Кај возрасни граѓани во набљудуваниот шестгодишен период, стапката на амбулантно - поликлиничкиот морбидитет се зголемила од 1,634.2/ 1,000 во 2010 година на 2,356.0/ 1,000 жители на возраст од 20 и повеќе години во 2015 година. Трите најчести причини за прием во болница биле поврзани со респираторни болести, кардио-васкуларни болести и малигни тумори. Стапката на хоспитализација на возрасните на возраст од 20 и повеќе години покажува тренд на опаѓање, од 130.8/ 1,000 во 2010 година на 114.7/ 1,000 во 2015 година за оваа група од населението.

5. За оние кои се на возраст од 20-59 години во болнички морбидитет согласно половата структура жените доминираат во дијагнозите на групата која се однесува на бременост, раѓање и породувањето и со малигни тумори на дојка. Мажите од оваа возрасна група најчесто се лекуваат во болница од ингвинална хернија (K40), стегање во градите (I20) и камења во жолчното кесе (K80).

Литература

1. Јаковљевиќ М., Бабиќ М., Бабиќ В. и др. Анализа здравственог стања становника Београда у 2013 години, Завод за јавно здравље – Београд 2014; 5-10
2. Симиќ С. Мерење здравственог стања становника. Социјална медицина. Београд: Медицински факултет универзитета у Београду, 2012. р. 83-111
3. Симиќ С. Процена здравственог стања становништва. Социјална медицина. Београд: Савремена администрација, 2000. р. 76-94.
4. www.fzo.org.mk, Преглед на склучени договори на здравствени установи со ФЗОМ (пристапено на 05.10.2016)
5. Регионите во Република Македонија. Државен завод за статистика на РМ, 2016; 13-37; 122-124
6. WEB-stranica/WEB site: www.stat.gov.mk/ (пристапено на 20.10.2016)
7. Проекција на население за 2015 година, Одделение за социјална медицина, ЦЈЗ – Скопје, февруари 2016
8. Кранфилова М., Спирова В., Србова А., и др. Анализа на здравствената состојба и здравствената заштита на населението од подрачјето на Скопје за 2003 година, Завод за здравствена заштита – Скопје, 2004; 47-90